

DEBRECZENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

FŐSZERKESZTŐ: DR. KUN BÉLA. FELELŐS SZERKESZTŐ: ERDŐS KÁROLY.

Megjelenik hetenként egyszer, szombaton.

Előfizetési ár: egész évre 14 korona, fél-
évre 7 korona. Egyes szám ára 30 fillér.

Szerkesztőség és kiadóhivatal Debreczen, Kollégium;
Ide kell küldeni a lap szellemi és anyagi ügyeire vonatkozó
minden közleményt, előfizetést, reklamációt és hirdetési díjat.

Evangéliom és morál.

Az a történelmi eseményekben és bámulatos alkotásokban dúsgazdag 400 esztendő, mely a reformáció szent mozgalmának megindulása óta az idő végtelen oceánjába alámerült, mintha csakis bevezetése volna annak a sejtelmes világkorszaknak, amelynek folyamán, a messze jövőben fel-fel meredező kiáltó- és kérdőjelekre, megannyi nyugvóponttal jelzendő tények adnak majd feleletet. A mai botor világháború ugyanis sajnálatosan igazolja a bibliai ősnépek történelméből lesűrhető azt a meggyőződést, hogy az emberi nemzetségnek még oly szedületes szellemi föllendülése, műveltségi fejlődése és genialis remekei is mind merő hiabavalóság, ha nincs meg az egyénekben és az ezekből alkotott társadalmakban az Isten előtt való köteles erkölcsi felelőség szent és komoly tudata. Babylonia, Assyria, Egyptom, úgyszintén Jeruzsálem, Róma, Bizánc létalapjai megrendültek, hatalmuk megdőlt és tündöklő dicsőségük káprázatos ormairól alázuhantak a romlás örvényébe, mert lakócai elfelejtkeztek a népek és birodalmak felett uralkodó egyedüli Úrról és az ő általa megállapított erkölcsi törvényről.

És mégis, sem ezekből, sem az ezekhez hasonló világtörténelmi példákból nem okultak a századok, az ivadékok, mind a mai napiglan.

Am, hogyha elidáig csupán vésett műemlékek, vagy írott okmányok nyomán ismertük az ókori államok és birodalmak összeomlásának előzményeit, okait és körülményeit: íme, most ezekben az ítéletszerű viszontagságos napokban szemünkkel láthatjuk, fülünkkel halljuk, szívünkkel pedig átérezni és lelkileg átélni vagyunk kénytelenek azt a rengeteg bajt, bút, bánatot, ami az erkölcsi felelőség érzetének és tudatának hiánya miatt zúdul a népek millióira.

Hol vagytok e világ bölcsei, erősei, bátrai, hol vagytok lángnyelvű próféták, könyörületes papi fejedelmek, hatalmas uralkodók, hogy nem látjátok a mélységekben tomboló borzadalmakat és a felhőig tornyosuló hullagúlákat? Hát útitokon csak romlás és nyomorúság támad és sem a szívetek, sem a jobbotok nem akar hajlani a békesség felé? Hol van az evangéliom világossága és a morál ereje?

Avagy talán, most és itt, nem helyén való ez a hang?! Sőt inkább igenis az! Mert hiszen a Debr. Prot. Irod. Kör, a jelen alkalommal kezdődő idejű sorozatos estői rendén nem akar egyebet, mint azt, hogy a reformáció 400 esztendő múltjának nagy tényeit, értékeit, hatását és alkotásait méltóképpen föltárja, emlékeztetbe idézze, megjelenítse és azokból okulást merítvén, a jövő küzdelmeinek megküzdéséhez hitet ébresszen, jogot biztosítson és erőt nyújtson minden önértetes magyar számára. Tesszük pedig mindezt erkölcsi alapon, erkölcsi elvek szerint és az erkölcsi örök eszmény győzedelmének biztos tudatában; mert meg vagyunk győződve, hogy miként az ő hajdanban, úgy a jelenben is mindenha, bárminemű sátáni kísértések, erőszakoskodások és fondorlatok megszégyenítése után, utóvégre is minden téren az erkölcsi igazságé lesz a diadalom.

Az erkölcsi igazság győzedelmében való szilárd hit ihlete lelkesítette a reformátorokat is az egyházi- és köz-társadalmi élet újjászületésére, a tudomány szabadságára, a művelődés fejlesztésére és a feddhetetlen, öntudatos, felelős egyéni jellemek nevelésére s képzésére irányuló magasztos törekvésükben. És mialatt az evangéliom szövétnékének fennen lobogtatásával megvilágították az elméket s szemlélhetőkké tették még a mély-séges és magasságos titkokat is: azalatt egyszersmind az erkölcsiség örökké igaz, szép és jó elveinek a szívekbe plántálásával és meggyökereztetésével, az idők végtelenéig fejlődésre képes és tökéletesedésre hivatott egyetemes keresztyén világtársadalom jövőjét készítették elő. Nékünk és a mi ivadékainknak, úgyszintén a velünk egyezően érező és gondolkozó férfiaknak jutott osztályrészül az a szent és komoly feladat, hogy a reformátor ősöknek nyomdokaiba lépve, az ő munkájukat folytassuk és áldozatkész buzgóságunkkal, állhatatos hűségünkkel az evangéliom és morál dicsőséges diadalát biztosítsuk.

Ez elől a becsületbeli kötelesség elől semmi ürügy alatt sem térhet ki egyikünk sem, mert mi őseinktől szent örökségül nyertük azt a tudatot és ismeretet, amit az élet jelei és példái sokszorosán megerősítenek, hogy tudniillik evangéliom és morál nélkül sohasem volt, ma sincs és nem is lesz soha létjogosultsága sem a keresztyénségnek, sem a társadalmaknak és államoknak.

De főképen és közelebbről keresztyén egyéni jellem sem képzelhető el evangéliom és morál nélkül.

Evangéliomra és morálra van kiáltó szüksége a mi korunknak és nemzedékünknek is, még pedig sokkal inkább, mint a mindennapi kenyérre. A szellemi és erkölcsi világ e kettős létalapja és fenntartó eleme, nevezetesen az evangéliom és a morál, elannyira nélkülözhetetlenné vált, hogy az ezen vonatkozásban mutatkozó szükségletek kielégítésén buzgólkodni kell felekezeti és rangkülömbőség nélkül minden keresztyénnek, hogy az éhezők megelégtüljenek, a szomjúhozók felüdüljenek, a csüggedezők felbátorodjanak, a mammon szolgái megszégyenüljenek és az evangéliomi hívők szent egységének gondolata megvalósuljon közöttünk.

Körünk, hivatásához képest úgy egészében, mint tagjaiban, bizonyára minden lehetőt megteend arra nézve, hogy a reformációnak az evangéliom világossága és a morál ereje útján elért vívmányai és áldásai, az egyéneknél és intézményekben egyaránt, mint termékeny hatású, és alkotásokra, gyarapodásra képesítő energiák megmaradjanak és szent bizományként szálljanak át ivadékról ivadéokra ezer íziglen.

Ebben a boldogító gondolatban és édes reménységben, a DPIK 1917—18. körévi felolvasó estélyeinek sorozatát, kegyelem és békesség kívánásával, úgyszintén a nemes ügy iránt lelkes érdeklődést tanúsító előkelő közönség benső üdvözlésével — megnyitottam nyilvánítom.

Debreczen, 1917 november 18.

Dr. Erdős József.

Az 5-ik száz küszöbén.

Most ülésezett Budapesten egy főbenjáró testület: a közegészségügy képviselői. Igen nagy dolgokról tanácskoztak, mint valami új dolgokról.

Boldog Isten! . . . hol van a mi keresztyénységünk, hogy még a test egészségének primitív kérdései is ilyen országos hullámot látszanak verni . . . Csak látszanak. Mert ne tévesszen meg bennünket az a sok szép előadás, véleménycsere, tisztábban látó lelkek hevülete, — ne tévesszen meg. Egy láthatatlan féreg rágódik a jó akaratú lelkek legjobb akaratán is. Az nevezetesen, hogy az embert és emberi életet, még mindig úgy értékelik, mint közönséges közgazdasági anyagi értéket. Lappangó rabszolgavásár ez, akarva-akaratlanul. Hányszor olvastam én ilyen modorú statisztikai beállítását az emberi életnek. Szterényi József volt államtitkár előadása a népegészségügyi politikáról, gazdasági szempontból azt bizonyítja, milyen pénzérték-vesztés a betegség, sok halálozás, kevés születés, pusztító betegségek s e nagy háború mindennemű életpusztításai. Az országokról úgy beszélnek, mint egy pénzes zacskóról, melyben az egyes ember egyszerű bankjegy, vagy váltó, — a gazdagok persze aranyvaluta. Tehát minél több, annál jobb, az ország annál hatalmasabb — a másik

ország meghódítására, — ha nem mindig fegyverrel is, de úgynevezett közgazdasági téren. Így lesz az ember pusztja számjegy: a sok millió sok nullából . . .

„Nyugosznak ők, a hős fiak

Dúló csaták után?! . . . Nagy baj, mert fogy a számsor, gyengül a nemzet. Kevés a születés? . . . Nagy baj, mert fogy a számsor, gyengül a nemzet. Sok a koldús, a csonka-bonka, a tüdővész, a vér-bajos, stb.? . . . Nagy baj, mert kevesebb lesz a közgazdasági termelés! . . . S a nemzetgazdaság tana, az állambölcselet, a gazdasági politika, egy statisztika mértékére teszi az embert is, mint a nyugati, vagy keleti fajmarhát, vagy kendert, avagy cirokseprőt. Valutája lesz mindennek . . .

Hová lett a mi keresztyénységünk! . . . Az a keresztyénység, melyet a Krisztus lelke mutatott fel, önmagában is, embertestvéreiben is. Az az életérték, mely felett öröm van mennyben, melynek vesztét siratják az ég angyalai, mely érték istenországában méretik meg. Minő iskolát jártak és járnak a keresztyén ember-testvérek, hogy a föld színét saját magukra nézve egy nagy vágóhíddá változtatták, — mint a délamerikai óriási puszták baromesordáit üzik óriási vágóhidakra, egyszerű fagyasztott húsrakományra vagdalván az élőlények százezreit . . .

Ugy a magasból, behúnyt szemmel nézve ezt a világháborút, nem úgy tűnik-e fel? . . .

Bizony, nekünk egy új reformációra van szükségünk, az emberi életérték megállapítása szempontjából főként. Mert mindaddig, míg az anyagi lehetőségek határoznak életünk lehetőségei felett: — minden törvény csupán az anyagot védi, az egyént mezítelen hagyja. A legnemesebb szociális szervezkedés, törekvés is, legjobb esetben is, egy meglehetősen közlegetőt biztosít s ügyes vezető gazdák uralmát biztosítja és növeli. A krisztiánizmus egészen más. Luther is, Kálvin is, a többiek is utánuk, másféle reformációt kezdtek; más volt az álmuk és vágyuk, törekvésük is más célban, más beállításban látta „a keresztyén ember szabadságát.“ . . .

Mintha egy lélekkel láttuk volna a dolgokat, most olvasom kiváló püspökünk zsinat-ünnepi beszédét, nem árt ismételnem itt is a következő komoly figyelmeztetést: „Magunkbatérés okából megkérdézhethetnénk valamit: reánk, magyar reformátusokra, nem szólhatna-e az apokalipszis hétesillagú anyala: „*az a mondásom el- lened, hogy első szerelmedet elhagytad!*“ Régi, józan, hasznos, áldott szabadságunk, amelyben megálltunk véres és tüzes zivatarok között — megvan-e? Hitben és tudományban; cselekedetben és szervezetben, alattunk van-e még „a kőszikla, melyből atyáink ittak, mely követi vala őket; a Krisztus?“ Nem vagyunk-e méltatlanok eleinkre, akik a világtól szabadon, de lelkekkel, hűségökkel, határozottságukkal az evangéliom fundamentomán állva, az örökéletnek építettek; „*akik megcsúfoltattak, megostoroztattak, próbát, bilincset, börtönt*

állottak, kínpróbát szenvedtek, bujdosnak nélkülözve, nyomorgattatva, gyötörtetve pusztákon, hegyeken, barlangokban, földhasadékaiban? Négyszáz esztendő néz reánk, mikor ezen kérdések tükörében vizsgáljuk magunkat — és egy szenvedésekkel megszentelt haza, melynek mi adtunk legtöbb lelki jót, de akinek még ezerannyival is tartozunk . . . Törvényektől, igazságoktól akarunk szabadok lenni s a legnyomorultabb szolgaságba: a magunkéba, a világéba süllyedtünk. A „beszéd“ istenországát keressük, ami könnyűnek látszik, de ami ninesen. Az „erő“ istenországához, ami van, nem érzünk polgárjogot. Szabadságunk a szél szabadsága, melyről nem tudjuk, honnan jön, hová megy. Világosságunk a lidérefény világossága, mely út nélkül vezet megbízhatatlan ingoványokon.“

A püspök úr prédikációjának ez idézett része, mint egy tilalomfa, hogy merre, hová, ne induljanak a zsinat atyái. Új erkölcsi levegőhöz kell jutni a zsinat atyáinak. Azaz hogy, inkább a régihez, a kezdethez, hova tértek reformátoraink. Új csak a lélek legyen, mely tüzet fogjon a világitáshoz, a melegítéshez — a krisztusi szolgálatra.

Mert nekünk a Krisztus szolgálatot hagyott és nem uralkodást. Pogány lélek törekvése az uralkodás. Nyavalygunk benne nyakig és azon felül. Léha, hitvány, tartalmatlan élet. Kifogyhatlan a követelésekből; a maga esze, a maga keze után, egy falathoz is alig jut. Uraságát, méltóságát abban látja, hogy restebb, lustább, egy vízilónál. Nem hiába üldözi Krisztus az ilyen lelket; üldözik az apostolok is. A reformátorok is fáradhatatlanok voltak a szolgálatban. Ez a krisztusi szolgálatkészség zavarta fel az akkori világ testét-lelkét. Ebben a szolgálatkészségben nyertek képességet is, — mint a tűz maga támaszt vihart a terjedésre. Csak gyökere kell menni a dolognak, mindjárt megértjük a reformáció esoda-eredményeit. Sokszor emlegetjük a gályarabokat, — a gályarabok lelkére van szükségünk.

Azonban nem vagyok én annyira légben libegő, hogy a földi szükséges dolgok értékét el ne ismerném. Elfogadom igazságként azon régi figyelmeztetést: „Kenyér nélkül Herkules is elvész“ . . . Persze, hogy el! De nem is a kenyérről van szó, hanem azon életfenntartó kenyeren túl levő hitvány eszem-izomról, cifraságokról, ledér naplopásokról, melyeknek örvényében kering és süllyed el a divatos kultúra embervilága. Nekünk egy új reformációra van szükségünk, az emberi élet új értékelése szempontjából is. Rettenetes dolog az, hogy vannak túljóllakott gyomrok és örökösen korgó gyomrok. A föld nyomorult gilisztája is megtalálja eledelét s embermilliók folyton éheznek és rongyoskodnak. Krisztus államok csapdákat állítanak a test és lélek elé, hogy ez úton jövedelmet harácsoljanak s a belebukókat büntessék, avagy gyógyítsák. Összeszedik az egészségesek millióit, egymás ellen tüzelik, milliárdokat szednek össze a pusztításhoz, aztán milliókat a koldusok gyógyításához, segítéséhez, a rombolások helyrehozásához.

A mi Krisztusunk alszik a hajóban, a vihar az ég csillagait csapkodja, mi pedig a Sátán előtt térdelünk, ahelyett, hogy felkölténénk a Mestert. Milyen iskolában jártunk? Kik tanítottak minket?? . . .

Andrássy Kálmán.

Tárca

Tompa és Debreczen.*

Mióta Bessenyei új életre keltette a magyar irodalmat, Debreczen nagy és nevezetes helyet foglal el a magyar irodalom történetében és talán még nagyobb és nevezetesebbet a magyar irodalom termékeiben. Alig lehet elszámolni azt a sok kiváló költőt, azokat a jeles írókat, akiknek élete számai összefonódnak, akiket fejlődésük, működésük útjai összekötöttek Debreczennel.

Csokonaitól Szabolecskáig, sőt Oláh Gáborig terjed ez a fényes sor, amelyből leghatalmasabban ragyog ki az Arany, Petőfi és Jókai neve. — Maga Debreczen ezek közül csak kevésnek szülőanyja, de annál többnek a nevelője és tanítója, irodalmi ösztönzője és költői irányzója, gyakran támogatója, nem ritkán ellenfele. — Debreczen szülőttei Csokonai, Fazekas és Oláh Gábor, de a saját fiának, legalább is nevelt gyermekének tekinteti Földit, Kölcseyt, Kuthy Lajost és Szabolecskát, akik itt töltötték legfogékonyabb éveiket és akikből itt pattant ki az isteni szikra, azonkívül joggal részt kérhet Arany és Petőfi írói fejlődéséből is.

Még nehezebb, sokkal nehezebb volna felsorolni azokat a szépirodalmi műveket, költői és prózai alkotásokat, amelyeknek Debreczen a tárgyük, a színhelyük vagy legalább a hátterük. Azóta, hogy egy falusi nótárius, Zajtay István uram a maga zsufafakó lován végigkocogott Debreczen faflaszteres piacán és megtöltötte kulacsát a *Fehér ló* fogadóban, azóta hány költő és regényíró szállott szárnyas pegazusán Debreczen fölött, hogy bekopogtasson ódon kollégiumába, hogy körülsétálgon a Nagyerdő lombos fái között és hogy végigszárguldjon a Hortobágnak végtelen rónáján. — Vén kollégium, árnyékos Nagyerdő, délibábos Hortobágy! Ti igazán a magyar költészet dicsőségében ragyogtok, ti valóban a szépirodalom sugármezébe öltözködtetek. — A magyarságnak valami ős varázsa lakozhatik bennetek, a nemzeti génusznek valami bűvös ereje buzoghat belőletek, hogy annyi magyar író és költőt megragadtatok, megígéztetek, hogy annyi szebbnél-szebb költemény, elbeszélés és regény fakadt a ti éltető forrásaitoktól!

Mi, akik itt élünk ebben a poros és sáros, hajdan zsáros, de most zsirtalan nagy faluban, ebben a lapon szétterpeszkedő egyhangúságba és egykedvűségbe süppedt alföldi városban, szinte érhethetlennek találjuk, hogy mi fogta meg költőink szívét, mi hevítette regényíróink agyát, hogy Debreczent és ami hozzátartozik, —

* Felolvasatott a Csokonai-körnek 1917 nov. 17-én tartott Tompa emlékünnepein.

a költőség termékeny talajának nézzék, hogy mintegy áhitattal és a siker biztos reményével forduljanak hozzá, akár a görög eiklikus költők a trójai háborúhoz vagy a középkori epikusok a kerek asztal mondaköréhez. Ismétlem, valami rejtett varázs, valami esodás bűbáj nélkül ez nem magyarázható meg.

Nincs a költészetnek oly műfaja, amelyben debreczeni tárggyal ne találkoznánk. A Hortobágyot és Nagyerdőt dalokban éneklő Fazekas, Petőfi, Szaboleska, a debreczeni nagyvásárt leíró költeményben rajzolja Arany, a kollégiumot ugyancsak Arany verses regényben örökíti meg (*Bolond Istók*), a debreczeni híres tűzvészről tanító költeményben elmélkedik Bessenyei (*Debreczen siralma*). De leginkább novellák és regények kerekednek debreczeni anyagból. Debreczen külön szobrot állíthatna Jókainak azért a kultuszért, amelyet Debreczen múltja és jelene, városháza és kollégiuma, erdeje és pusztája iránt ápol. — Hatalmas nagy alkotások a *Mégis mozog a föld*, az *Egetvivő asszonyszív*, kedves, derűs elbeszélések a *Debreczeni lunatikus*, *Két menyegző* hirdetik Jókai Debreczenhez való szeretetét, elevenítik meg előttünk a város böles bíráit és szenátorait, tudós tanárait, pajkos diákjait. S már öreg ember volt Jókai, mikor Petőfinek ifjú lelkesedésével, alföldi rajongásával és szabadság-szeretetével megírta a *Sárga rózsát*, a Hortobágyt és a pusztai népeletnek ezt az örök apotheozisát. — A regény- és novella irodalomnak nagy tömegéből hadd említsünk még két debreczeni tárgyat, melyeket nagy időköz választ el egymástól, de amelyek annyiban hasonlítanak egymáshoz, hogy egészben szertelenek, sikerületlenek, de egyes részeikben, főképp debreczeni részeikben el nem múló szépségeket rejtenek magukban. Kuthy Lajos *Hazai rejtelmekre* és Oláh Gábor *Szegény magyarjaira* gondolok; az első a Hortobágy leírásában méltó elődje Jókai *Sárga rózsájának*, a második a XX. század Debreczenének torzított, de sokszor találó képe.

Legszegényebb debreczeni tárgyakban a színmű; s ami e nemben keletkezett, az is kevés figyelmet érdemel, még a Szigligeti *Csokonai*-ja is.

Ne folytassuk tovább a Debreczennel foglalkozó költői művek felsorolását; hiszen így is nehezen jutunk hozzá tulajdonképeni feladatunkhoz. — De két dolog már az eddigiekből is világos.

Szakítsuk ki Debreczent a magyar irodalom történetéből és abban tatóngó, betölthetetlen hézagok támadnak. Tépjük ki a magyar szépirodalom kertjéből a debreczeni vonatkozású termékeket és akkor helyrehozhatatlan kárt teszünk benne, örökértékű szépségektől fosztjuk meg magunkat.

De még világosabb az, hogy a kálvinista kollégium nem alakulhat annyira át állami egyetemmé, a vadon Nagyerdő nem épülhet úgy tele klinikákkal és szanatóriumokkal, a délibábos Hortobágyot nem szelheti annyi vasút és nem hasíthatja föl annyi szántóeke, hogy eltűnhetnék szemünk elől, hogy kitörölödhethetné emlékeztünkől kollégiumnak, Nagyerdőnek, Hortobágyt a leg-

nagyobb magyar költők, Petőfi, Arany és Jókai által megörökített régi szép bűvös, bájos képe.

II.

Ha annyi magyar költőt vonzott Debreczen, ha annyi írónknak belejárt az életébe és a munkásságába, mi lehet az oka, hogy Tompát alig egy szál fűzi városunkhoz, hogy lírai és elbeszélő költészetében nyomát is alig találjuk debreczeni tárgynak? Ez a jelenség annál feltűnőbb, mert Tompa nemcsak barátja volt Petőfinek és kivált Aranyt, hanem egy irányban is haladt velük, a népies költészetnek volt egyik hűséges bajnoka, így neki sem lett volna szabad kikerülnie a régiebb népies költőknek, Csokonainak, Fazekasnak ősi fészket és az újabb népies áramlatnak egyik főforrását, Debreczent.

Ezt a sajátosságot nem könnyű megmagyarázni s én sem biztatom magam sikerrel, mikor megpróbálkozom ennek a rejtélynek olyan amilyen megfejtésével. Tompa szívvel-lélekkel sárospataki diák volt, Sárospatak pedig nem szerette Debreczent. Hiába volt a debreczeni és sárospataki kollégium századokon át a református magyarságnak, általában Magyarországnak északkeleti két legfőbb világító tornya, a két azonos hivatásos intézet között nem volt bensőbb viszony, nem volt igazi szellemi közösség. Debreczen és Sárospatak sohasem egyesült nagyobb egyházi feladatra, sohasem forrt össze magasabb tudományos célra.

A régi magyar közéletnek egyik súlyos átka ült a két főiskola fölött: a *partikularizmus*, amely nem annyira önállóságot, mint elkülönülést, nem csupán önértetet, hanem önteltséget vont maga után. A két kollégium között nem annyira nemes vetélkedés, mint kicsinyes versengés folyt, nem túlszárnyalni akarták egymást, hanem lefőzni.

Igy származott az a sok csipős szólás, gúnyos adoma tanárról és tanulóról, amelyekkel a két intézet kölcsönösen traktálta egymást, melyekkel egymás rovására mulattak, akár a *Magyar nábobban* Kárpáthy Jánosék és Kutyalvi Bandiék. Debreczen és Sárospatak egy tönek két hajtása, amelyek mennél nagyobbra nőttek, annál inkább elváltak egymástól, amelyek ha olykor olykor érintkezésbe jutottak, nem annyira illatos virágokat hullattak egymásra, mint szűrös töviseiket éreztették egymással.

Sárospatak tehát nem szerette Debreczent és így Tompa sem vonzódott a kálvinista Rómához. E szerint nem is csoda, ha életében csak egyetlen egyszer fordult meg városunkban, akkor is csak útba ejtette és valószínűleg csak egy-két napig tartózkodott körünkben. Debreczeni időzéséről amit tudunk, azt magától Tompától tudjuk, egy 1856 október 8-án kelt, Arany Jánoshoz intézett leveléből.

A levélnek idevonatkozó része így hangzik: Valósággal Erdélyben jártam. Hanvai Károly örökölt Deesen; oda kellett utaznia, félt maga menni s elvitt, Debreczenen

iránt nemesak ezért, hanem minden alkalommal teljesített fáradhatatlan irányító munkásságáért adományozták napilapjaink a „zsinati főjegyző“ címet.

A templomból a városház nagytermébe mentünk, mely zsúfolásig megtelt közönséggel. Egyházaink főemberein kívül, ott voltak a többek közt: Wekerle miniszterelnök, báró Wlassics Gyula, báró Ambrózy Béla koronaőr, báró Kemény Árpád főrendiházi alelnök, Szász Károly képviselőházi elnök, Bárczy polgármester.

Nagyon szép volt az egész ünnep. A Baltazár imádkozása, a Prónay tartalmas megnyitója, a Kapy püspök elragadó szónoklata, a Szilassy Aladár igaz keresztyén lélekből fakadó elmélkedése, de rám a legnagyobb hatást mégis a megnyitó közének tette. Mikor ennek a a bűnös nagy Babilonnak —, melyben olyan kevés a keresztyén és különösen kevés a protestáns keresztyén lélek — díszes székházában annyi sok ajakról felzendült halkan, égfelé szárnyalón: Erős vár a mi Istenünk . . .

Az Arany János Hatvani-legendája szerint ez az ének üzte el a professzor helyét elfoglaló gonoszt. Mennyi ördögöt a bűnös jelennek láthatnók ijedten tovasuhanni, ha ez a jelenet megismétlődhetnék.

Délután ugyanebben a hatalmas nagy teremben szorongott a Protestáns Irodalmi Társaság ünnepi ülésének díszes közönsége.

Hatalmas éljen-riadal s tapsorkán, mely szinte nem akar véget érni, mikor Tisza István megjelenik a teremben s mely épen olyan erővel megújul, mikor az elnöki emelvényre lép s ismét, mikor megnyitó beszédét befejezi. Egy katonatiszt áll mellettem s kérdi:

— Nem *politikai* tüntetés ez? mert akkor nekem nem szabad tapsolni.

De azért tapsol lelkesen tovább.

Böven jutott az ünneplésből *Ferenczy* Zoltánnak aecses és értékes tanulmányáért, még több *Szabolcskának*, ki lapunk ünnepi számában közölt gyönyörű költeményét olvasta fel, de Tiszát kivéve, senkit sem ünnepeltek úgy, mint *Várady* Antalt. A Petőfi-társaság üdvözlését adta át olyan lelkes, magyar ideális tartalmú egyenes beszéddel, hogy mindenáron kálvinistának akarták tisztelni lelkész atyánkfiai.

Különben jelen volt az ünnepi ülésen a Magyar Tudományos Akadémia és a Kisfaludy-társaság elnöke is. De a magas társaságok részéről nem volt üdvözlés, ellenben a Luther-társaság és a Magyar történelmi társaság részéről igen.

November 1-én a protestáns szövetség alakuló gyűlése, 2-án az O. R. L. E. rendes közgyűlése volt. Mindegyiknek fénypontja a Baltazár elnöki megnyitó beszéde, mely különösen az utóbbi alkalommal eseményként hatott s feleltette a gyűlést megelőző istentiszteleten *Haypál* Benő prédikációja által okozott lelki gyönyörűséget is.

Ezen az istentiszteleten két jól öltözött termetes úri ember ült a hátam megett. Azt kérdi az egyik a prédikáció végével:

— Hogy híják ezt?

— Háj Pálnak — mondja a másik.

— Itteni pap?

— Nem, Erdélyből való.

S mivel így Erdélynek ajándékozták a tüneményes *Haypált*, elmondom ennek az esetnek a mását is.

Egy fiatal leány, ki különben nagyon érdeklődik a *zene* iránt, írja egy *Kolozsváron* lakó református úri nőnek, hogy a reformáció ünnepén fenn volt Budapesten s megismerkedett *Ravasz* Lászlóval is.

Mire jön a kérdés:

Az a *Ravasz*, akiről írsz, zeneszerző, vagy zongoraművész? Én nem ismerem.

Ezt a két kis esetet pedig azért mondom el, hogy gondolkozzunk rajta, vajjon nincs-e igazsága azoknak, kik szükségesnek tartják — nem ugyan a reklámverést, de kiválóságaink nevének, tetteinek, érdemeinek sürűbb emlegetését.

Lám például épen *Ravasz* László is tartott lebilincselő előadást a Bethánia-egylet estélyén. Volt-e róla szó valahol a lapokban? Én nem láttam sehoh.

Ha valamelyik P., — kivált, ha S. J. tart egy ilyen előadást, sohasem marad kellő méltatás nélkül.

nb.

A hevesnagykunsági egyházmegye reformációi ünnepélye és közgyűlése.

Mikor főtiszteletű püspökünk kisujszállási generális egyházlátogatása alkalmából egyházmegyénk lelkészegylete gyűlést tartott, abban állapotunk volt meg, hogy a reformáció 400-ados évfordulatának ünnepélyét Mezőtúron, mint egyházmegyénk legnépesebb egyházközségében „egyházmegyénk Debreczenében“, Szegedi Kis István, dicsőséges reformátor egykori munkálkodásának helyén tartjuk meg, egyházmegyei díszgyűlés keretében és egyházmegyei közgyűlés kapcsolatában. A lelkészegyletnek az ünnepély dolgainak intézése iránt kiküldött bizottsága bekapogtatott ezután még a mezőtúri egyházba egy kis értekezletre, megbeszélni az ünnepély sorát: hogy? mikor? s kik? — A dolog ígyen elő lévén készítve, megjelent az esperesi körlevél: Mezőtúron, f. évi október hó 17-én.

A jelzett helyen és napra megjelentünk mi is.

Hiányos volna tudósításom, ha nem jelezném, hogy a mezőtúri eklézsia már az előző nap délestéjén reformációi ünnepélyt rendezett a templomban: Csomasz Dezső lelkész imádkozott; Kónya Gábor lelkész emlékbeszéd-szerű prédikációt mondott az „új élet“-ről; Marjay Károly lelkész pedig történelmi beszélyt olvasott fel „Szegedi atya“ címmel Tiszatúr reformátoráról; közben énekar éneke, zenekar zenéje zengett, s jó ezer korona a perselybe pengett. Szép ünnepély volt; elismerés érte a szereplőknek: a három lekipásztornak, — Vécsei Arthur zenetanárnak, Nánai Szücs Ferenc énekvezérnek, zene- s énekkarnak.

Az egyházmegye ünnepélyén Győry Lajos esperes mondott alkalmi imát s Török Imre főjegyző prédikált. Ezek után Dr. Némethy Károly v. b. t. t. államtitkár, egyházmegyei gondnokunk tartott díszgyűlést megnyitó nagyszabású beszédet. Bevezette beszédét azzal a kijelentéssel, hogy mi magyar kálvinisták mindenha első-sorban magyarok voltunk s csak másodsorban protestánsok. Kiemelte aztán a reformáció jelentőségét, mely „a középkori névleg egységes, de sok tekintetben nem

egészséges nyugat- és közép-európai keresztény világot egészséges, egymással nemes versenyzésre hivatott részekre bontotta; a hitéletnek a hosszas tespedés és hanyatlás folytán kiélt, mozdulatlan talaját kellő mélyen felszántotta, ebbe egyfelől a régi romlatlan, egyszerű keresztény világnézetnek, a krisztusi tanoknak, a Mester és közvetlen tanítványai tanításának, másfelől az egyházi élet terén is a haladni, a tökéletesedni akarásnak egészséges magvait hintette; a bibliai alapra visszatérve, az őskereszténységnek idők folyamán elhomályosult evangéliumi jellegét és sarkalatos alapelveit új életre kelteni törekedett; a szabad vizsgálódás szellemének a templom és iskola kathedráján is bátran utat nyitott . . . általában a szellemi élet egész területén a lelkiismereti, s kutatási, a gondolat szabadságnak, a tudomány, művészet és irodalom minden felesleges béklyótól mentes szárnyalásának, az egyetemes kultúra, a nemzeti élet erőteljes kibontakozásának előre nem is sejtett lökést adott.

Mint volt a reformáció elve a mostani vérzivatarban is emeltyű és nem akadály, — s mik ez alapon a jövőnek feladatai: hatalmas fejtegetésben taglalja a gondnok; (emlékbeszéde meg fog jelenni nyomtatásban!) s beszédét azzal rekeszti be: Szegedi Kis István rettenthetetlen reformátori lelke hasson át és illessen meg bennünket, tanítson, hogy kell puritán módon, híven, erkölcsi heroizmussal, jellem- és hitbeli szilárdsággal élni, küzdeni, eredményesen dolgozni egyházunkért, hazánkért, nemzetünkért.

Mély benyomást tett mindnyájunkra a bölcs, lelkes és komoly szó; mintha ékesszóló pap beszélt volna, a pap-fia államtudós szavaiban.

A gondnoki beszéd után Csomasz Dezső theol. magántanár, mezőtúri lelkész ragadta el lelkünket nagyhatalmú emlékbeszédével.

A díszgyűlés esperes azon indítványával zárult be: Bizassék meg esperes elnöklete alatt az egyházmegye tanácsbírói kara, hogy terjesszen részletes javaslatot a legközelebbi egyházmegyei közgyűlés elé arra nézve, mi módon tehetné emlékezetessé valamely állandó jellegű alkotással egyházmegyénk a reformáció 400-ados évfordulátát?

A díszgyűlés után az egyházmegye közgyűlése kezdte meg tanácskozását. Sok kisebbrendű ügy között a nagyobbak: a 48. XX., a lelkészek méltó segélyezése stb. voltak a kiemelkedők. S végül, mikor az est árnyai szálltak már le a földre — úgy 8 óra tájon — jött a gyűlés legszomorúbb ügye: Győry Lajos esperesnek a tisztségéről való lemondása, ki 70 éves korára, fáradtságára hivatkozással bocsátotta tisztségét az egyházmegyei közgyűlés rendelkezésére. Mélyen érzett szomorúsággal búcsúzott az egyházmegye a szeretve-szeretett embertől. Könnyeztünk a búcsúszavak hatása alatt: Az eszterág is az égben megismeri az ő idejét és a gerlice és a daru és a fecske tudja, mikor kell elmenni . . . Én is megismerem az én időmet, . . . elmegyek.

Isten adjon a megfáradottnak erőt, s a sok próbáltatást látott szívnek még öröndetes idöket; áldottak, boldogságosak legyenek életének hátralevő napjai a munkáért, amelyet 15 éven át végzett önzetlenül, bizony sokat szenvedve is egyházmegyénk, egyházaink s mindnyájunknak érdekében!

T.

A békésbányai egyházmegye

október 18-án tartotta őszi közgyűlését Hódmezővásárhelyen. A közel száz pontból álló tárgysorozat egy teljes napot — reggel 8-tól este 9-ig — vett igénybe. Az első nap délelőttjét a reformáció négyszázados évfordulójának szentelte a közgyűlés az új templomban tartott ünnepélyes istentisztelettel, melyen Pap Imre hódmezővásárhelyi lelkész, tanácsbíró mondott a jubiláris évfordulót gazdag színezéssel méltató egyházi beszédet; utána Fekete Gyula, a bányai misszió apostola tartott szabad előadást a *protestantizmus értékéről*. Ideális lelke, evangéliumi hite, szónoke magas kvalitása minden szépségével, meggyőző hatalmas erejével bontakozott ki az ünnep fénypontját képező beszédéből. Az egyházi énekkar, s Kun Béla hódmezővásárhelyi főgondnok alkalmi ódája hatásosan illeszkedett be az ünnepély keretébe. Az alkalmi egyházi beszéd, óda és emlékbeszéd esperesünknek a másnapi közgyűlést megnyitó imájával és gondnokunk megnyitó beszédével együtt a közgyűlés határozatából az egyházmegye kiadásában jelenik meg. — Az első nap délutánját a bizottsági és lelkészegyesületi gyűlések öltötték be. Utóbbi Szaboleska Mihály tette emlékezetes kettős ünnep a reformáció évfordulóját és Tompa Mihály emlékét méltató ódai szárnyalású költői remekével.

A közgyűlési tárgyalásokat az öt új tanácsbíró (Somlyódi István, dr. Medve Zoltán, Cseresnyés Jenő, világi és Harsányi Pál, Kiss László lelkész) eskütétele és székfoglalása vezette be. A soknemű esperesi jelentések, közérdekű tárgyak tömege után — melyek közt a stólarendezés tárgyában puritán, radikális megoldást ajánló felterjesztésünk volt az egyik kiemelkedő pont — az egyes egyházak kormányzati és felebbezett ügyei, majd az iskolai alapítványi és számadási ügyek halmaza nyert elintézés. Békés, Hódmezővásárhely a felebbezés erén most fehér napot produkáltak. Helyüket Békésszent-andrás, Doboz, Gádoros és Szeghalom panaszai pótolták, hol mélyen járó bajok rázzák az egyházi élet ezelőtt erős oszlopait, Gádorost kivéve, hol a bajok régi keletiek. A súlyos helyzetekből való békés kibontakozás reményével foglalkozott a panaszokkal a nevezett egyházak magasabb érdekeit tekintő közgyűlés a mindenkiben tisztán látóan irányító elnökség javaslatai alapján. Bírói ügy is volt hét; négy fegyelmi és három közgazgatási. (*Diakon.*)

Irodalmi szemle

Miért is vagyok én keresztyén? Írta Lic. Rácz Kálmán. Ára 6 korona. A tiszta jövedelem a sárospataki református főiskola fejlesztési alapját illeti. Szerző sajátja. Pápa 1917. Ez a 178 lapnyi, sűrű, de tiszta, világos nyomású könyv egy rendkívül sokat olvasott, sokat tudó, józanon ítélő, helyesen elemező, egyszerűs mind rendszeresen gondolkozó, érdemes írónak a munkája. Nem egyebet, mint egyszerűen annak a meggyőződésnek igazolását nyújtja ez a könyv, hogy a Jézus vallása nem *egy* vallás a sok közül, hanem *a* vallás. Értéke abszolút, hatása az örök jelenre szól, a mai embernek épp oly erőteljes tápláléka, mint akár az apostoli korénak, akár az utánunk következő nemzedékeknek. Nem diszruhája a léleknek, amelyet olykor felölt, hogy szebbnek lássa magát is, az életet is; nem is vaj a kenyéren, hanem maga a legszükségesebb fehér ruha s az erőtadó kenyér. Ez igazság bebizonyítása végett szól először az emberi lélek természetéről (3—63. l.), azután az emberi lélek kielégítéséről a keresztyénségen kívül (65—152. l.), végül az emberi lélek kielégüléséről a keresztyénségben (153—178. l.). Valóságos apologétai hangon emeli föl szavát a Krisztus evangélioma, egyháza és Isten országa igazainak védelmére és meggyőző érvei elemi erővel hatnak az olvasóra. A vonatkozó bő irodalomnak, főképpen a hazai és német termékeknek gondos tanulmányozása és értékesítése nagy előnyére válik a műnek, amelyre igazán nagy szükség van. Érdekes a Troeltsch elméletének bonczolgatása, ami némi tudományos eszmecserére is szolgálhat okul. Az utolsó két soros mondat után azonban még várnánk valamicskét, hogy csattanósabban végződjék a perosztás. Nem gondoljuk legalább, hogy egy ilyen komoly munka elolvasása után kielégítő záradék volna ennyi: „A keresztyénség úgy áll szemben a többi vallásokkal, mint az astronomia az astrologiával, a kémia az alkímiával szemben”. Ezt így nem értik meg sokan azok közül, akik különben a munka többi részét megértik. Egyébiránt ez lényegtelen megjegyzés. A lényeg az, hogy a szerző buzgósága tüneményeszerű esemény napjainkban. Rendkívüli fárasztó szellemi munkáján kívül még rááldoz egy tekintélyes summát a saját bizományú kiadványára és akkor mindezen felül a tiszta jövedelmet oda adományozza az őt egykor felkarolt Alma Mater javára. Ehez a gondolathoz és tényhez nem kell kommentár, de a munkát annál inkább ajánljuk az érdeklődő körök pártfogásába.

Maday Gyula könyve. *Ember szól a tűzből* (Hadi-naplómból) címmel egy esinosan kiállított könyv hagyta el a sajtót, mely méltán megérdemli az olvasóközönség figyelmét, mely a háborús irodalom termékeit, ha egyébként igaz értéket lelhet bennök, még mindig szívesen fogadja. — A könyv írója egyénileg is figyelmet keltő személyiség, Debreczen fia, a kollégium neveltje, budapesti református főgimnáziumi tanár. Ki mindjárt a háború elején (ifjú hitves és gögicselő gyermek mellől) bevonulva mint tartalékos honvédfőhadnagy 31 hónapi szakadatlan harcéri szolgálat után veti papírra fegyveres tusáinak, lelki harcainak megrázó fejezeteit. Könyve ebben különbözik a haditudósítók írásaitól. Nem a távoli ágyúörgés hangja készlet reflexiókra, nem a napiparancsok nyomán száguldó képeletszületmények az ő feljegyzései, hanem igaz élmények, átélt események, megrázó s amellet művészi rajzai, melyeket átsző mélységes egyéni és emberi felfogásának aranyzálaival,

úgy, hogy könyvének minden egyes fejezete irodalmi értékkel bír. A könyv előszavában nem kisebb ember, mint Rákosi Jenő teszi föl a babért a hős honvédfőhadnagy író homlokára: „tárcái a legjobb s legérdekesebb dolgok közé tartoznak abból, amit a háborúról olvastam. Talán nem is olvastam jobbot.” . . . A 146 oldalra terjedő könyv, mely Lampel R. könyvkereskedésében és Debreczenben Csáthynál szerezhető meg, tartalmaz 24 önálló cikket, illetőleg naplójegyzetet, köztük egy kedves hangú novellát (Zóra és Zagorka), azonkívül 2 szép költeményt (Harcos panaszdala. Madarak ijedelme), melyekben a harcok zivatarában pihenő lant is megszólal pompás kísérendüléssel. — A könyv ára 3 korona.

Folyóirataink jubileumi számai valóságos ünnepi köntöshen jelentek meg. Méltó volna őket egyenként jellemző módon bemutatni, azonban a mindenki előtt ismeretes jelenlegi viszonyok miatt megfelelő térrel nem rendelkezvén, csakis rövidesen szólunk róluk.

Az Evangélikus Egyházi Élet 48. és 49. kettős száma Luther szép kivitelű arcképével ellátva, imádságos, emléksorokat, értekezéseket közöl, mik közül kiemelkedik Pröhle Károly emlékbeszéde, Rácz Vilmos, Hollós János, Payr Sándor, Podmaniczky Pál cikke, a többiek is egytől-egytől méltók a megszívlelésre.

Debreczeni Lelkészi Tár XIV. kötet 10. száma a Theologiai Értesítő rovatban folytatásként adja dr. Pruzsinszky Pál tartalmas és szép kidolgozású értekezését, melynek címe Az egyet. egyháztörténelem a reformáció után következő századokban. A különféle istentiszteleti alkalmakra szóló beszédek és imák szerzői, nagyobbára egyházi beszédirudalmunk ismert nevű, kiváló és népszerű munkásai, így nevezetesen Kis József, Rédei Károly, Könyves Tóth Kálmán, akikhez méltán csatlakoznak az ifjabb nemzedék soraiból a szép reményekre jogosító Gönczy Béla, a lendületes előadású Kelemen Gyula és Pap Kovács Ödön. Az egyre izmosodó és méltán fölkarolt vállalatot ajánljuk az érdekelt körök figyelmébe.

Az Út III. évfolyam 7—8. száma Ravasz László, Imre Lajos, Makkai Sándor szerkesztők tollából értékes és hatásos reformációi cikkeket közölt, melyeket nagy érdeklődéssel olvashat mindenki. Hasonlóképpen tartalmaz a Forgács Gyula és Gombos Ferenc elmékedései is. Az Ének- és Zene rovata időszerű, alkalmi darabbal kedveskedik. Általában az egész szám sikeres jubileumi kiadvány.

Akarat. Az ifjú, hevülő, lelkesedő, tette kész erő hű kifejezése ez az októberi füzet. Az ifjú gárda megfelelő felkészültséggel és rokonszenves modorral lépett a porondra. Ifj. Victor János, Révész Imre, Pongrácz József, Makkai Sándor, Podmaniczky Pál, Gombos Ferenc, Deme László egytől-egytől talpra esett és helyt álló dolgozataikkal lekötik az olvasó figyelmét, amellet oktatnak, építenek és lelkesítenek. Gratulálunk az Akarat jelenéhez és bizunk a jövőjében.

Theologiai Értesítő. II. kötet 9. szám. Felelős szerkesztő dr. Lencz Géza, társszerkesztő dr. Varga Zsigmond. Tartalmazza dr. Pruzsinszky Pál értekezését, a Debreczeni Lelkészi Tár XIV. kötete 10. számából a 127—139. lapok külön lenyomataként.

Ébresztő XVII. évfolyam 8. számába Muraközy Gyula, Victor János, Szilágyi Dezső, Eöry Lajos, Pásztor József, dr. Révész Imre, dr. Kovács Lajos, prózában, Baja Mihály, Muraközy Gyula pedig költeményben szolgáltattak kedves olvasmányokat. Úgy ezek a cikkek, költemények, mint a Szemle rovatban olvasható különfélék, változatosak, érdekesek és tanulságosak.

Keresztyéni Lelkipásztor 7—8. szám Nyári Pál, Vargha Tamás, ifj. Victor János, Takaró Géza, Bilkei Pap István, Gombos Ferenc, Mészáros János, Bogdán Gyula, Forgács Gyula, ifj. dr. Szabó Aladár, Konrád György, dr. Kovács Lajos és Csűrös István rövidebb-hosszabb cikkeit és értekezéseit közli, nagyjából a reformáció köréből. Mindnyájan eltalálták azt a hangot, amelyen szólva, eredményt lehet elérni az egyházi élet különféle vonatkozásaiban. A gyakorlati belmisszió emez ismert havi folyóirata, hozzá méltóan ünnepezt ezzel a számmal.

Halottaink

Fájdalmas csapás érte a közelmúltban Gesztelyi Nagy István gemzsei református lelkésztestvérünket és családját. A népes család gyöngye, szemefénye, a legkisebb s legkedvesebb gyermek: Gesztelyi Nagy Lajos, a nagy zenei tehetségű, nótás pataki diák, 19 éves korában elment az őszi vándorutak után szebb hazába. A nótás ajk elnémult örökre, frissen hantolt sírjára szomorú csendességgel hullnak a sárga falevelek a gemzsei temetőben. A páratlan jóságú, szorgalmas, mindig törekvő, matura előtt álló ifjú lélek, mely gyermekkorától kezdve gyöngye testben élt, szabaddá lett s ártatlanul visszatért Alkotójához.

Különfélék

Hofzug stb.

Ő Csász. és Apost. Királyi Felsége szívből köszöni Méltóságodnak és a tiszántúli református egyházkerületnek, szerencsés megmenekülése alkalmából küldött táviratát. Legfelsőbb parancsra Báró Nagy.

A kisujszállási „püspöknap”-ról irván az ottani Szeretet című lap (kiadja Török Imre lelkész), Püspök úrnak a diszpresbiteri gyűlésen tartott adhortációját nagyon is egyoldalú világításban adja, amikor a mondtnál keményebb szavakkal, tehát nem híven, töret pálcát Püspök úrral „a talajt vesztett rajongás felettami egyenesen pathológiai bajokra vezetheti az átérzőbket s alakoskodásra az átérés mimelöit“ s elhallgatja a beszéd másik oldalát, melyben Püspök úr kifejezésre juttatja ama komoly figyelmeztetést, hogy akik a szokásos vallásos kereteken túl és felül keresik vallásos kielégültségüket, azok ezért nem ítéltetők el, sőt az ilyen vallásos lelkek éppen azoknak eljárásában találják meg igazolásukat, kik azt vélik, hogy évenként egy-két templomi megjelenéssel, az egyházi közigazgatásban résztvevéssel már minden vallásos tisztüket betöltötték s jó keresztyének. Püspök úr intenciója éppen az volt, hogy a szükséges figyelmeztetéseket minden irányban megadja s nem az, hogy az egyik parókiát igazolja a másik rovására; ő megértést, békeséget, szeretetet hirdetett s neki fáj legjobban, hogy ez irányú buzgó igyekezete a fentiek szerint nem hozta meg a hön óhajtott eredményt. (Kiss F.)

Theologiai díszdoktorok. Királyunk Öfelsége a valás- és közoktatásügyi miniszter előterjesztésére megengedte, hogy a tudományegyetem Baltazár Dezső tiszántúli református püspök, gróf Degenfeld József tiszántúli református egyházkerületi főgondnok, Dicsőfi József debreczeni református lelkész, Dóczy Imre tiszántúli református egyházkerületi középiskolai felügyelő, Kovács Sándor pozsonyi evang. theologiai akadémiai igazgató-tanár, báró Prónay Dezső evang. egyházi egyetemese felügyelő, Raffay Sándor budapesti evang. lelkész, Révész Kálmán kassai református lelkész, Szeremlei Sámuel hódmezővásárhelyi református lelkész, Szilassy Aladár nyug. köz. igazgatási bírósági másodelnök, gróf Tisza István dunántúli református egyházkerületi főgondnok és Zoványi Jenő debreczeni tudományegyetemi nyilv. rendes tanár részére a theologiai doktori díszokleveleket kiállíthassa, elismerésül és méltányolásul azoknak a nagy érdemeknek, amelyeket ezek a kiváló férfiak részint a theologiai tudomány, részint az egyházi közélet terén szereztek. A díszdoktori avatás a református hittudományi kar négyszázados reformációi ünnepélyével kapcsolatban előreláthatólag folyó évi december 15-én lesz. Ez alkalmából kellő időben meghívót bocsát ki a fakultás, úgyszintén az egyetem Rectora és tanácsa is.

Göttingai theologiai díszdoktor. A göttingai egyetem theol. fakultása a reformáció jubileuma alkalmából Hornyánszky Aladár pozsonyi evang. theol. professzort honoris causa doktori címmel tüntette ki. A kiténtetéshez melegen gratulálunk.

A debreczeni kollégium igazgatótanácsa folyó hó 16-án délelőtt és délután tartotta ülését gróf Degenfeld József főgondnok úr elnöklete alatt. Az ülés tárgyai kiemelkedő mozzanata volt az újonnan választott öt tanár: Dr. Frick József, Dr. Novák József, Dr. Varga Jenő, Péterffy László és Vizely Gábor eskütétele. Elhatározta az igazgatótanács Görömbei Péter esperes indítványára, hogy a kollégium reformációi jubileumával kapcsolatos irodalmi anyagot összegyűjtsi és kiadja. A tanárok, tisztviselők stb. ruhasegélyét egyszersmindenkori segélynek minősítette; a tanárok, tisztviselők stb. háborús segélyét és családi pótlékát megszavazta; a költségvetésnél mutatkozó deficit fedezetéről gondoskodott; a kollégiumi, lelkészképzőintézeti, gimnáziumi és tanítóképzőintézeti igazgatók jelentéseit tudomásul vette stb.

A Debreczeni Protestáns Irodalmi Kör november 18-án 5 órakor protestáns estélyt tartott, amelyen az ünnepi megnyitó beszédet D. Erdős József a DPIK. elnöke tartotta. A nagyhatású beszédet lapunk élén közöljük. Ezután Csánky Benjámint egyetemi tanár olvasta fel „A reformáció hatása a tudományra“ c. széles tanulmányra valló értekezését, amelyben a reformációnak a gondolat szabadság, természettudomány és bölcsélet terén való érvényesülését mutatta fel. A református tanítóképzőintézet dalkarának kezdő- és záró énekén kívül Piribaue Ferenc hegedűművész játéka Fábry Irma művészi kísé-

Este mellett adta az estély művészi számát. — Ma, 27-én este ismét lesz protestáns estély.

A kántus folyó hó 18-án délután 4 órakor kegyelettel és szép sikerrel tartotta meg Vajdai Nagy Lajos és felesége Dobozy Erzsébet alapítók emlékére rendezett szokásos évi ünnepélyét.

A reformáció megünneplése vidéken. A *tasnádi* egyház f. hó 25-én tartandó jubileumán a délelőtti istentiszteleten Dr. Baltazár Dezső püspök úr fog prédikálni. A délutáni ünnepélyen a megnyitót Bereczky József lelkész, az emlékbeszédet Dr. Ferenczy Gyula egyet. tanár tartja. Ezenkívül szerepelni fog a kollégiumi kántus, az egyetemi hallgatók vonós négyese s több helybeli műkedvelő. — A *vámospéresi* gyülekezetben nov. 14-én volt jól sikerült protestáns estély, amelyet imádsággal kezdtek és végeztek. A felolvasást Bartha Dezső lelkész tartotta Sztáray Mihályról. — Énekelt Horváth Margit tanítónő, szavalt Gaál Erzsébet tanítónő.

Sass Béla 25 éves jubileumi alapra újabban adakozott Csokonay József lelkész (Szentjobb) 30 koronát. Az alap ezzel 988 korona 06 fillér.

Debreczeni Tanári Kör f. hó 25-én d. e. 10 órakor a református főgimnázium tanári tanácskozájában gyűlést tart, melyre a Kör t. tagjait ezennel meghívja az elnökség. — *Tárgysorozat*: 1. Tisztújítás. 2. Dr. Medveczky Károly: Ifjúsági könyvtáraink gyarapítása. 3. Titkári előterjesztés. 4. Esetleges indítványok.

A reformáció 400 éves fordulójának megörökítése tárgyában dr. *Nagy István* mezőtúri tanár a harc-térről a következő, megvalósításra érdemes gondolatát közli velünk: A nagy évforduló lefolyását érdemes volna egy nagy *albumszerű műben* megörökíteni, melyben a zsinaton, evangélikus protestáns szövetségen, Magyar Protestáns Irodalmi társaságban, református tanár és tanító, országos református lelkészegyesületi, egyházkerületi, egyházmegyei gyűléseken stb. tartott beszédek közrebocsáttnának; benne lennének továbbá a püspökök, főgondnokok, esperesek és egyházmegyei gondnokok, főiskoláink tanárainak, egyesületeink (lelkész, tanár, tanító egyesület) vezetőinek arcképei, ezeknek rövid életrajzaik s a mű végén valamennyi intézményünknek (székház, főiskolák, gimnáziumok stb.) és ezeket megelőzően a művészet vagy történet szempontjából híresebb templomaink fényképei. — Azoknak, kik ezen az évfordulón alapítványokat tettek és tesznek, képei és rövid életrajza szintén felveendők volnának a műbe. — A művet minden egyháznak meg kellene venni, a szegényebbek ingyen kapnák meg. A jóltevők az egyetemes egyháztól ingyen kapnák, megküldvén ezt nekik a konventi elnökség, beleírván az első lapok valamelyikére, hogy miért kapják.

Tartalom: D. Erdős József, Evangéliom és morál. — Andrassy Kálmán, Az 5-ik száz küszöbén. — Tárcza: Kardos Albert, Tompa és Debreczen. — Egyház: nb, A zsinatról és egyéb ünnepeinkről. — T., A hevesnagykunsági egyházmegye reformációi ünnepélye és közgyűlése. — Diakon, A békésbányai egyházmegye közgyűlése. — Irodalmi szemle. — Halottaink. — Különfélék. — Hivatalos értesítő. 47. szám.

Jubileumi könyvujdonságok.

- Határmegyén.** Egyházi beszédek és imák a reformáció négyszázados évfordulójára. Irta: *Paulik János* nyiregyházi ev. lelkész. Ára 60 fillér. Portóra 6 fillér küldendő.
- Öt prédikáció** a reformáció négyszázadik emlékére. Elmondott *Kecskeméthy István, dr. Kenessey Béla, dr. Ravasz László, dr. Révész Imre* és *Nagy Károly* által. Ára bérmentve 2 korona 20 fillér.
- Erős várunk nekünk az Isten.** Emlékfüzet a reformáció 400 éves évfordulójára. Az iskolákban tartandó emlékünnepélyek teljes programjával. Írták: *Szeghalmi Gyula* és *Tóth József*. Ára 64 fillér. Portóra 6 fillér küldendő.
- Das Buch der Reformation.** Herausgegeben von Karl Kaulfuss-Diesch. 139 képpel. Ára kötve 10 korona 40 fillér.
- Der deutsche Luther** von D. Hermann Petrich. Ára 2 K 90 fill. Portóra 15 fillér küldendő.
- Die deutsche Reformation** von D. Hermann Petrich. Ára 2 K 90 fill. Portóra 15 fillér küldendő.
- Unser Luther** von Hans Preuss. Eine Jubileumsgabe der Allgemeinen Evangelisch Lutherischen Konferenz. Ára 1 K 30 fill. Portóra 12 fillér küldendő.
- Der Deutsche Reformator D. Martin Luther** von Prof. Dr. J. Schmieder. Ára füzve 3 K 64 fill., kötve 4 K 80 fill. Portóra 18 fillér küldendő.
- Luther in Worten aus seinen Werken** von Martin Rade. Füzve 6 K 40 fill., kötve 8 kor.
- Reformations—Jubelbüchlein** für's deutsche evangelische Haus von Dr. Hermann Mosapp. Ára 40 fill. Portóra 6 fillér küldendő.
- Drei Reformationsfeiern** für Kirche, Schule und Familien. abende von R. Eltze. Ára 80 fill. Portóra 6 fillér küldendő. Azonkívül ajánljuk a következő ujdonságokat:
- Mach End o Herr, mach Ende!** 24 Kriegsbtstunden. Herausgegeben von Lic. th. Dr. phil. *Julius Boehmer*. Ára 2 K 40 fill. Portóra 12 fill. küldendő.
- Die Schriften des Neuen Testaments** neu übersetzt und für die Gegenwart erklärt. Herausgegeben von Proff. D. D. W. Bousset und W. Heitmüller. 3-ik javított, és bővített kiadás. Míg a készlet tart, 8 félkötetben füzve 28 K 80 fill., 4 vászonkötésű kötetben 38 K 40 fill. kedvezményes áron szállítja:
- SCHOLTZ TESTVÉREK** könyvkereskedése Budapest, IX., Ferenc-körút 19/21.

HIVATALOS ÉRTESITŐ.

A tiszántúli református egyházkerület püspökétől.

6819—1917. szám.

A tiszántúli református egyházkerület Nagytiszteletű
Esperesi Karához!

Nagytiszteletű Esperes úr!

A vallás- és közoktatásügyi miniszter úrnak folyó évi szeptember hó 18-án 134,200. szám alatt kiadott s a községi és hitfelekezeti elemi népiskoláknál alkalmazott rendes tanítók (tanítónők), valamint községek, hitfelekezetek és jogi személyek által fenntartott óvodáknál alkalmazott rendes óvónők családi pótlék államsegélyre vonatkozólag kiadott rendeletét alább közlöm.

Felkérem Nagytiszteletűségedet, hogy a hatósága alatt álló elemi népiskolák, óvodák fenntartóival a rendeletben foglaltakat közölni, valamint annak az iskolaszéki felügyelő-bizottsági elnökök részéről való végrehajtásáról saját hatáskörében gondoskodni méltóztassék.

Atyafiságos szeretettel vagyok

Debreczen, 1917. évi november hó 12.

Dr. Baltazár Dezső,
püspök.

A m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszternek
1917. évi 134,200. számú rendelete

a községi és hitfelekezeti elemi népiskoláknál alkalmazott rendes tanítók (tanítónők), valamint a községek, hitfelekezetek és jogi személyek által fenntartott óvodáknál alkalmazott rendes óvónők családi pótlék államsegélye tárgyában.

Az 1917/18. költségvetési év első négy hónapjában viselendő közterhekről és fedezendő állami kiadásokról szóló 1917. évi IX. t.-c. 14. §-a az állami, vármegyei és államvasuti alkalmazottak családi pótlékáról rendelkező 1912. évi XXXV. t.-c.-et, — annak egyes rendelkezéseit módosítva — az 1913. évi XVI. t.-c. alapján fizetéskiegészítő államsegélyben részesülő nem állami (községi és hitfelekezeti) elemi népiskoláknál alkalmazott rendes tanítókra, tanítónőkre és az 1913. évi XL. t.-c. alapján fizetéskiegészítő államsegélyben részesülő nem állami (községi, hitfelekezeti stb.) óvodáknál alkalmazott rendes óvónőkre is kiterjesztette. Ugyanezen törvényszakasz XIII. pontjában megadatott a felhatalmazás arra, hogy az olyan elemi népiskolai- és óvoda-fenntartóknak, akik tanerőik részére a törvényszerű fizetést eddig államsegély igénybevétele nélkül saját erejükből biztosították és akik tanerőiket a törvényben megállapított családi pótlékban akarják részesíteni, beigazolt szegénységük esetén családi pótlék-államsegély engedélyeztessék; még pedig a tanítókra, tanítónőkre nézve az 1907. évi XXVII. t.-c. és az 1913. évi XVI. t.-c.-ben megállapított,

az óvónőkre nézve az 1913. évi XL. t.-c.-ben megállapított módzatok, feltételek és következmények mellett.

A törvénynek ezen határozmányai alapján járó, illetőleg engedélyezhető családi pótlék megállapítása és utalványozása tárgyában, valamint a fizetéskiegészítő államsegélyben ezidő-zerint még nem részesülő községi, hitfelekezeti iskolafenntartók, illetőleg óvodafenntartók részéről családi pótlék-államsegély engedélyezés iránt előterjeszhető kérelmek tárgyában a következőképen rendelkezem:

1. §. (Az 1912: XXXV. t.-c. 3. 4 §-ai, illetőleg az 1917: IX. t.-c. 14. §. III. pontja alapján a *gyermek*ek után járó családi pótlékre való igény bejelentése és elbírálása körül követendő eljárás.)

Az 1913: XVI. t.-c. illetőleg az 1913: XL. t.-c. alapján fizetéskiegészítő államsegélyben részesülő iskola-, illetőleg óvodafenntartóknál alkalmazott rendes tanítók, tanítónők és rendes óvónők az 1917: IX. t.-c. 14. §-a értelmében egy vagy több gyermekük után járó családi pótlékre való igényüket a szükséges igazoló iratok bemutatása mellett az iskola, óvoda közvetlen felügyeletét ellátó iskolaszék, felügyelő-bizottság elnökénél jelentik be.

Az igény-bejelentés, amely írásban vagy szóban történhetik, az 1912. évi XXXV. t.-c. 17. §-a értelmében bélyegmentes.

A bejelentésnek magában kell foglalnia:

1. az igénylő nevét és állását, annak feltüntetése mellett, hogy az illető iskolánál, óvodánál végleges, rendes minőségben van alkalmazva;

2. betöltött huszonnégy (24) évnél fiatalabb törvényes vagy törvényesített édes vagy mostoha gyermekeinek nevét és születésük időpontját;

3. azt, hogy ezek közül a gyermekek közül élvez-e valamelyik és ha igen, milyen állást? (köz- vagy magán-szolgálatban való alkalmazás, ellátási-, nevelő vagy tanítványban nem fizetéses helyre való elhelyezés, alapítványban, vagy alapítványi helynek elnyerése; kereskedőnél, iparosnál vagy művésznél növendék, tanonc vagy inas minőségben való alkalmazás; önálló foglalkozás folytatása; a hadseregbe, a haditengerészethez vagy a honvédséghez való belépés; megnősülés és férjhezmenés) (1912. évi 4596 M. E. sz. rendelet).

Tanítónőknél és óvónőknél a bejelentésnek ezeken kívül magában kell foglalnia még annak a feltüntetését, hogy

4. a gyermek (gyermek) apja meghalt vagy holtta nyilvánított, vagy

5. a gyermek apja teljesen keresetképtelen és semmiféle állandó ellátása vagy jövedelme nincsen, vagy

6. a tanítónő, óvónő a gyermek apjától különválva él és hogy a gyermek az ő gondviselése alatt áll

és eltartásáról ő gondoskodik, valamint, hogy a gyermek apja nem az 1912. XXXV. t.-c. 2. §. illetőleg az 1917: IX. t.-c. 14. §-a alá eső alkalmazott.

2. §. Az iskolaszéki, felügyelőbizottsági elnök az általa legalkalmasabbnak talált módon köteles meggyőződést szerezni arról, hogy a bejelentett adatok és körülmények megfelelnek-e a valóságnak és köteles ezt a tanító (-nő), óvónő, írásbeli beadványán vagy igénynek bejelentéséről felvett jegyzőkönyvben aláírásával és az iskolaszék (felügyelőbizottság) pecsétjével tanúsítani.

Az iskolaszéki (felügyelőbizottsági) elnököt erre nézve az 1912. évi XXXV. t.-c. 15. §-a értelmében vagyoni felelősség terheli.

Az igény-bejelentés alkalmával a tanítót (-nőt), óvónőt az 1912: XXXV. t.-c. 12. §-ának ismertetése mellett figyelmeztetni kell arra, hogy az 1912: XXXV. t.-c. 15. §-a értelmében az alkalmazásban vagy a családi viszonyokban beállott minden olyan változást, amely az eddig élvezett családi pótlék összegének leszállítását vagy felemelését, illetőleg a családi pótlék összegének teljes megszüntetését vonja maga után, az alkalmazott köteles az iskolaszék (felügyelőbizottság) elnökének azonnal bejelenteni, továbbá, hogy fegyelmi vétséget követ el az az alkalmazott, aki hamis adatok bejelentésével az iskolaszéki (felügyelőbizottsági) elnököt félrevezeti, vagy a félrevezetést megkísérli, valamint az az alkalmazott is, aki a családi pótlék összegének leszállítását vagy a családi pótlék teljes összegének megszüntetését maga után vonó változást nem jelenti be, vagy pedig annyira késedelmesen jelenti be, hogy abból az államkincstarra anyagi kár hárulhat.

3. §. Az iskolaszéki (felügyelőbizottsági) elnök a hozzá benyújtott írásbeli igény-bejelentést, illetőleg az igénynek nála történt szóbeli bejelentéséről felvett jegyzőkönyvet a 2. §. 1. bekezdésében meghatározott tanúsítvánnyal ellátva, a bemutatott iratokkal együtt az illetékes törvényhatósági közigazgatási bizottsághoz haladéktalanul felterjeszti.

4. §. A törvényhatósági közigazgatósági bizottság a bejelentett igény jogosságát, ülésben szigorúan vizsgálat alá veszi és ha a családi pótlékre igényt adó körülményeket kellően bizonyítottaknak nem találja, a bizonyítékok pótlólag való beterjesztése iránt intézkedik. Amennyiben a bemutatott bizonyítékok alapján az igényjogosultságot megállapíthatónak találja, ennek határozatilag való kijelentése mellett az iratokat a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszteriumhoz (VII d. ügyosztály) felterjeszti.

Amennyiben a törvényhatósági közigazgatási bizottság a bejelentett igény jogosságát egyáltalán nem vagy csak részben találja megállapíthatónak, ennek indokolt határozatban való kijelentése mellett, az iratoknak a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszteriumhoz való felterjesztését megtagadja.

A felterjesztés megtagadását kimondó határozatot vétív mellett, azzal a figyelmeztetéssel kell az érdekelt

tanítónak (-nőnek), óvónőnek kikézbécsíteni, hogy a határozat ellen, annak kézhezvételétől számított 15 nap alatt a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszterhez intézett és a bizottságnál benyújtandó felelkezésnek van helye.

5. §. A családi pótlék megállapítása és utalványozása tárgyában a vallás- és közoktatásügyi miniszter határoz.

A vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszternek az ellen a határozata ellen, amellyel az 1913: XVI. t.-c. illetőleg az 1913: XL. t.-c. alapján fizetéskiegészítő államsegélyt élvező *községek* által fentartott községi elemi népiskoláknál és óvodáknál alkalmazott tanítóknak (-nőknek), óvónőknek egy vagy több *gyermekük* után járó családi pótlék iránt támasztott igénye felett dönt, a m. kir. közigazgatási bírósághoz intézett panasznak van helye.

6. §. Az 1913: XVI. t.-c. illetőleg az 1913: XL. t.-c. alapján fizetéskiegészítő államsegélyt élvező olyan iskola- illetőleg óvodafentartók, akik már az 1917: IX. t.-c. hatályba lépése előtt, alkalmazottaik részére a törvényszerű családi pótlékot saját erejükből biztosították és folyósították, a családi pótléknak 1917. évi július hó 1-től kezdődőleg az államkincstár terhére leendő utalványozása végett, a családi pótlékban részesített rendes tanítóikról és óvónőikről készített kimutatást az illetékes törvényhatósági közigazgatási bizottsághoz terjesztik be.

A kimutatásnak az 1. és 2. §-ban megjelölt adatokat, illetőleg tanúsítványt magában kell foglalnia.

A törvényhatósági közigazgatási bizottság a kimutatás alapján az abban feltüntetett tanítók (-nők), óvónők igényjogosultságát egyenként szigorú vizsgálat alá veszi és annak eredményéhez képest a 4. §-ban meghatározott módon jár el.

7. §. (Az 1912: XXXV. t.-c. 9. §-a, illetőleg az 1917: IX. t.-c. 14. §. VIII. pontja alapján a *családtagok* után engedélyezhető családi pótlék iránti kérelmek bejelentésénél követendő eljárás.)

Az 1913: XVI. t.-c., illetőleg az 1913: XL. t.-c. alapján fizetéskiegészítő államsegélyben részesülő elemi népiskolánál, óvodánál alkalmazott rendes tanítók (-nők), óvónők az 1912: XXXV. t.-c. 9. §-a, illetőleg az 1917: IX. t.-c. 14. §. VIII. pontja alapján a *családtagok után* engedélyezhető családi pótlékban való részesítésükre irányuló *kérésüket* a szükséges igazoló iratok bemutatása mellett az iskola óvoda közvetlen felügyeletét ellátó iskolaszék (felügyelő-bizottság) elnökénél jelentik be.

Az írásban vagy szóbelileg bejelenthető kérésnek, amely az 1912: XXXV. t.-c. 17. §-a értelmében bélyegmentes, a következő adatokat kell magában foglalnia:

1. a kérelmező nevét, állását, annak feltüntetése mellett, hogy az illető iskolánál, óvodánál rendes, végleges minőségben van alkalmazva;

2. a kérelmező családi állapotát;

3. a kérelmező keresményéből eltartott, vele közös háztartásban élő és saját jövedelemmel nem bíró családtagoknak nevét, korát és a kérelmezőhöz való rokonsági viszonyát;

4. megjelölését annak az oknak, amely miatt a családtagokat a kérelmező tartja el, valamint az egyéb méltánylást érdemlő körülményeknek;

5. a kérelmező vagyoni viszonyainak a feltüntetését;

6. megjelölését annak, hogy a kérelmező egy vagy több gyermeke után járó családi pótlék iránt bejelentette-e igényét?

8. §. A családtagok után engedélyezhető családi pótlék iránt benyújtott írásbeli kérést illetően a szóbeli kérésről felvett jegyzőkönyvet az iskolaszék, felügyelőbizottság elnöke a 2. és 3. §-ban meghatározott eljárás után, az illetékes törvényhatósági közigazgatási bizottsághoz terjeszti fel.

A törvényhatósági közigazgatási bizottság az előterjesztett kérést vizsgálat alá veszi és ha a családi pótlék megállapításánál fontossággal bíró körülményeket kellően bizonyítottaknak nem találja, a bizonyítékok pótlólag való beterjesztése iránt intézkedik. A szükséges bizonyítékok bemutatása után az összes körülmények mérlegelésével a kérés teljesítésére vagy elutasítására nézve határozatilag *indokolt* javaslatot tesz és az iratokat, a javaslat tartamára való tekintet nélkül a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszteriumhoz (VII d. ügyosztály) terjeszti fel.

A kérelem teljesítésére csak akkor lehet javaslatot tenni, ha a családi pótlékot kérő tanító (-nő), óvónő által eltartott családtag:

a kérelmezővel közös háztartásban él vagy kizárólag a kérelmező költségén valamely gyógyintézetben ápoltatik és saját jövedelemmel nem bír; és ha ez a családtag

1. a kérelmező tanítónak (-nőnek), óvónőnek a huszonnegyedik életkort már elért törvényes vagy törvényesített édes vagy mostoha gyermeke;

2. a kérelmező házastársa, szülője vagy nagyszülője;

3. a kérelmező házastársának testvére vagy testvérének házastársa;

4. a kérelmező házastársának szülője;

5. a kérelmező teljes árvaságra jutott szülőtlen unokája;

6. a kérelmező testvérének vagy házastársa testvérének teljes árvaságra jutott szülőtlen gyermeke;

7. a kérelmező által örökbefogadott vagy nevelt gyermek;

8. a kérelmezőnek vagy házastársának törvénytelen gyermeke.

Az előterjesztett kérések felett a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter végérvényesen határoz.

A családtagok után engedélyezett családi pótlék az 1912: XXXV. t.-c. 10. §. utolsó bekezdése értelmében

ben az engedélyező miniszteri határozat keltét követő naptári évnegyedtől kezdve jár.

9. §. Az 1912: XXXV. t.-c. 12. §-a szabályozza azt hogy mely esetekben szűnik meg a családi pótlékra való igény, ugyanezen törvényeikk 15. §-a értelmében pedig az iskolaszéki, felügyelőbizottsági elnök köteles a tanítónak (-nőnek), óvónőnek erre vonatkozó bejelentése alapján vagy amennyiben a jogcím megszűnéséről közvetlen tudomást szerez, a családi pótlék beszüntetése iránt a törvényhatósági közigazgatási bizottság útján a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszteriumhoz haladéktalanul előterjesztést tenni.

10. §. (Az 1917: IX. t.-c. 14. §. XIII. pontjában foglaltakra való tekintettel az eddig fizetéskiegészítő államsegélyben nem részesített iskolafentartók, óvodafentartók, családipótlék-államsegély-engedélyezése iránti kérelmének előterjesztése körül követendő eljárás.)

Azok az iskolafentartó községek, hitközségek, óvodafentartó községek, hitközségek és jogi személyek, amelyek tanterüik törvényszerű fizetését eddig államsegély igénybevétele nélkül saját erejükből biztosították, a családi pótlék államsegély engedélyezését kérhetik:

I. a községi, hitfelekezeti elemi népiskolánál alkalmazott rendes tanítók, tanítónők részére, ha

1. az elemi népiskola az 1868: XXXVIII. t.-c.-ben meghatározott követelményeknek, valamint az 1907: XXVII. t.-c. 16., 17., 18., 19., 20. §-ai értelmében az állami segélyezéshez kötött feltételeknek megfelel;

2. ha a községi elemi népiskola fentartására az 5%-os iskolai adó ki van vetve és ki van merítve, illetőleg ha a hitfelekezeti elemi népiskola fentartásához a hitközségi tagok évi hozzájárulásának összege állami egyenes adójuk 5%-nak megfelel;

II. a községi, hitfelekezeti, társulati (egyleti) óvodánál alkalmazott rendes óvónők részére, ha

1. az óvoda az 1891: XV. t.-c.-ben és az 1913: XL. t.-c.-ben meghatározott követelményeknek megfelel;

2. ha a községi óvoda fentartásához a 3%-os óvodai adó ki van vetve és ki van merítve, illetőleg ha hitfelekezeti, társulati stb. óvoda fentartásához a hitközségi, társulati tagok évi hozzájárulásának összege állami egyenes adójuk 3%-ának megfelel.

11. §. A családipótlék-államsegély engedélyezésére irányuló és a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez címzett kérelmet az illetékes törvényhatósági közigazgatási bizottsághoz kell benyújtani.

A kérvényhez a következő hiteles alakban kiállított okmányok csatolandók:

1. a községnek, illetőleg a hitközségnek a törvényhatóság, illetőleg az egyházi főhatóság által jóváhagyott egutolsó költségvetése; egyleti, társulati óvodánál az egylet, társulat legutolsó költségvetése.

2. A községnek, hitközségnek anyagi helyzetét igazoló helyhatósági bizonyítvány, ezzel kapcsolatban a polgári község vagyonleltára és pontos kimutatás arról, hogy:

a) mennyi a község állami egyenes adója?

b) hány százaléknak felel meg az összes adónemek után kivetett községi pótdadó abban az évben, amelyről a község költségvetése kimutatott?

c) ki van-e vetve és merítve az 5%-os iskolai, illetőleg a 3%-os óvodai adó?

Hitfelekezeti iskolákat, óvodákat érintőleg az azon felekezet által lakott község most részletezett adatain kívül kimutatandó, hogy:

a) az egyenes adóból mennyi esik a hitfelekezeti iskolát, óvodát fentartó adózókra?

b) az egyenes adó hány %-ának felel meg annak a hozzájárulásnak az értéke, amellyel a hitközségi adózók a hitfelekezeti iskola, óvoda fentartása címén megterhelve vannak.

Társulati, egyleti óvodákat érintőleg azon község adatain kívül, amely községben a társulat, egylet működik, kimutatandó, hogy:

a) az egyenes adóból mennyi esik a társulati, egyleti óvodát fentartó adózókra?

b) az egyenes adó hány %-ának felel meg az az évi összeg, amellyel a társulati, egyleti tagok az óvoda fentartásához hozzájárulnak?

3. Bemutatandó továbbá: azoknak a tanítóknak (-nőknek), óvónőknek az oklevele, községi illetőségi bizonyítványa (kétes esetekben a belügyminiszter által kiállított állampolgársági bizonyítványa), akik részére az iskolafentartó a családi pótlék államsegély engedélyezését kéri.

4. Az iskola tanítási nyelvének, az óvoda foglalkoztatási nyelvének megjelölése. A nem magyar tannyelvű elemi iskoláknál, illetőleg a nem magyar foglalkoztatási nyelvű óvodáknál az iskolai, óvodai helyi hatóság által kiállított szavatoló nyilatkozat arról, hogy a tanító (-nő) magyar nyelven helyesen beszél, írni és tanítani, az óvónő magyar nyelven helyesen és folyékonyan beszélni tud.

5. Az iskola termeinek, óvoda helyiségeinek méreteit feltüntető hiteles bizonylat és ennek képesen az iskola, óvoda hiteles felvételi naplójának kivonata a tényleg beírt és az iskolába, óvodába járó gyermekekről.

6. a kir. tanfelügyelő által megerősített nyilatkozat arról, hogy az iskola, óvoda felszerelése a törvényes követelményeknek megfelel.

7. helyhatósági bizonyítvány arról, hogy vannak-e nem magyar tannyelvű iskolában állandóan magyar anyanyelvű növendékek vagy olyan nem magyar anyanyelvűek, akiknek magyar nyelven való oktatását atyjuk vagy gyámjuk kívánja és mennyi ezeknek a száma?

8. hitfelekezeti elemi népiskoláknál és óvodánál az illetékes egyházi főhatóság nyilatkozata, amellyel a családi pótlék államsegély kéréséhez hozzájárul.

A felsoroltakon kívül az államsegély engedélyezése iránti kérvényhez csatolni kell a családi pótlékban részesíteni kívánt tanítókat(-nőket), óvónőket illetően a jelen

rendelet 1. illetőleg 7. §-ában felsorolt adatokról készített és szabályszerű tanúsítvánnyal ellátott kimutatást.

12. §. A törvényhatósági közig. bizottság a családi pótlék-államsegély iránti kérvényeket tárgyalás alá véve, az elemi népiskolákat illetően az 1907: XXVII. t. c. 15. §-ának a, b, c, d, pontjaiban megjelölt körülményeket megállapítja és ezek alapján a kérelem teljesítésére vagy elutasítására nézve határozatilag indokolt javaslatot tesz.

Javaslatétel nélkül vissza kell utasítani azoknak az iskolafentartóknak, óvodafentartóknak a kérelmét,

1. akik iskolájuk, óvodájuk fentartására az 5%-os iskolai adóval, 3%-os óvodai adóval vagy annak megfelelő hozzájárulással megterhelve nincsenek;

2. akik tanerőik részére a törvényszerű családi pótlékot az 1917: évi IX. t. c. hatálybalépte előtt már saját erejükből biztosították;

3. amely iskolafentartóknak, óvodafentartóknak az 1913: XVI. t. c., illetőleg az 1913: XL. t. c. alapján fizetési kiegészítő államsegély engedélyezése iránt előterjesztett kérelmét a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter a jelen rendelet 10. §. I. 1. és II. 1. pontjában megjelölt követelmények hiánya miatt végérvényesen elutasította.

A törvényhatósági közig. bizottság az 1—3 pontok alá nem vonható kérelmeknél, javaslatának megállapítása után, a családi pótlékban részesíteni kívánt tanítók (-nők), óvónők által bejelentett igények jogosságát illetőleg, a 7. §. értelmében bejelentett kérelmeik indokoltságát vizsgálat alá veszi és ebben a tárgyban — arra az esetre szólólag, ha a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter a családi pótlék-államsegélyt engedélyezi — külön határozatot hoz.

Az iskola illetőleg óvodafentartóknak családipótlék-államsegély iránti kérelme a törvényhatósági közig. bizottság javaslatának és a fentiek értelmében hozandó határozatának kíséretében a vallás- és közokt. m. kir. miniszteriumhoz (VII a. ügyosztály) terjesztendő fel.

13. §. A családipótlék-államsegély engedélyezése tárgyában a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter végérvényesen határoz.

Az 1917. évi IX. t. c. 14. §. XIII. pontja alapján eddig fizetési kiegészítő államsegélyben nem részesített iskolafentartók, óvodafentartók szolgálatában álló rendes tanítók (-nők), óvónők részére engedélyezhető családi pótlék a családi pótlék-államsegélyt engedélyező miniszteri határozat keltét követő naptári évnegyedtől kezdődőleg jár.

14. §. Az 1917. évi IX. t. c. 14. §. XIII. pontja alapján családipótlék-államsegélyben részesített elemi iskolákra, óvodákra az állami segélyezés feltételeit, módzatait és következményeit megállapító törvényes rendelkezések kiterjednek.

Különösen pedig:

1. azokra az elemi népiskolákra, illetőleg óvodákra, amelyeknél alkalmazott tanítók(-nők), óvónők családipótlék államsegélyben részesülnek, az 1907: évi XXVII.

t. c. 16. 17. 18. 19. 20. és 33. §-ában illetőleg az 1913: évi XL. t. c. 31. §-ában foglalt rendelkezések,

2. családpótlék államsegélyben részülő hitfelekezeti elemi népiskolai tanítókra(-nőkre) illetőleg óvónőkre nézve, az 1907: XXVII. t. c. 23. §-ában illetőleg az 1913: évi XL. t. c. 23. §-ában foglalt rendelkezések (fegyelmi jog) a családi pótlékot elvileg engedélyező miniszteri rendelet keltétől kezdődőleg kiterjednek.

Az engedélyezett családpótlék államsegély a tanítók(-nők) részére az 1907: XXVII. t. c. 31. §-ában az óvónők részére az 1913: XL. t. c. 29. §-ában meghatározott módon utalványoztatik.

15. §. Jelen rendeletnek a községi és izraelita hitfelekezeti iskolaszékekkel, községi, izr. hitfelekezeti, társulati, óvodai felügyelőbizottságokkal való közléséről valamint annak végrehajtásáról a törvényhatósági közig. bizottságok kötelesek sürgősen gondoskodni.

Az egyházi főhatóságokat egyidejűleg megkerestem, hogy a rendeletben foglaltaknak a hitfelekezeti iskolaszékekkel és hitfelekezeti óvodafelügyelőbizottságokkal való közlése iránt, valamint az iskolaszéki, felügyelőbizottsági elnökök részéről való végrehajtása iránt saját hatáskörükben intézkedjenek.

Budapest, 1917. szeptember hó 18-án.

A miniszter helyett:

Tóth János s. k.
államtitkár.

7177—1917. szám.

Körlevél a kebelbeli Lelkészekhez!

Szükségesnek mutatkozik, hogy a kormány a háborúval járó további rendkívüli költségek fedezésére újabb (VII.) hadikölcsönt bocsásson ki. A pénzügyminiszter úr a kölcsön kibocsátására, tekintve a pénzpiacnak bőségét, a jelenlegi időpontot kiválóan alkalmasnak tartja s a kölcsönre történő nyilvános aláírás megkezdését november közepére tervezi.

Előzetes tájékozással van szerencsém megjegyezni, hogy a kölcsönre vonatkozó hivatalos aláírási felhívás minden valószínűség szerint november 8-ika táján fog közzététetni s az aláírási határidő, miként eddig is, egy hónapban fog megállapíttatni, valamint hogy ezúttal az eddigi hadikölcsönökhöz hasonlóan ismét 6%-os járadékkölcsön fog kibocsátásra kerülni, amelynek kötvényei a záradékolt darabok elhagyásával, csak szabad darabokban fognak kiadatni. Azonkívül kibocsátásra került 5¹/₂%-os állami járadékkölcsön is, az esetleges felmondás határideje s kincstár részéről az előbbinél 1922 augusztus 1-én, az utóbbinál 1925 június 1-én lesz; ezen időpontok előtt tehát a kötvények nem konvertálhatók alacsonyabb kamatozási kötvényekre.

A kibocsátásra kerülő hadikölcsönre történő befizetésekre, — a kikötött felmondási idők érvénybentartása mellett — az 1914. évi augusztus hó 1-je előtt elhelyezett, egyébként a moratórium feloldó rendeletében foglalt korlátozások alá eső betétek is teljes mérvben igénybe vehetők. Az Osztrák-Magyar Bank és a M. kir.

hadikölcsönpenztár a most kibocsátásra kerülő kölcsönöknél is az előző hadikölcsön kibocsátása alkalmával megadott kedvezményeknek megfelelő messzemenő kedvezményeket fogják a jegyzésben résztvevők részére nyújtani s ezáltal meg lesz a lehetősége annak, hogy ezek jegyzéseiket minél előnyösebben bonyolíthassák le.

Kiindulva abból a tapasztalatból, hogy a közönség az állampapírokat mindinkább megkedveli és heverő pénzt szívesen fekteti a biztos jövedelmet nyújtó és magasan kamatozó hadikölcsönbe, a pénzügyminiszter úrnak minden reménye meg van arra, hogy az államnak ez az újabb erőfeszítése sem fog kudarcot vallani, sőt ellenkezően az új hadikölcsön eredménye a hatodiknak is minden tekintetben kielégítő eredményét túl fogja szárnyalni.

A közönség minden egyes hadikölcsön alkalmából meggyőződhetett arról, hogy a megelőzőleg jegyzett hadikölcsön címleteket részére fenakadás nélkül, kellő időben kiszolgáltatták és a címletek esedékes szelvényeit a postahivataloknál, adóhivataloknál, hitelszövetkezeteknél vagy bankoknál akadálytalanul beváltották s így az agitációnak legfőbb feladatául az volna tekintendő, hogy megértesse mindenkivel, mikép az állam nemcsak életét követelheti egyeseknek, de megkövetelheti azt is, hogy a háború győzelmes befejezéséhez elengedhetetlenül szükséges hadikölcsön sikerének eredményéhez vagyónának és jövedelmének arányában mindenki hozzájáruljon.

Az újabb kibocsátandó hadikölcsön sikerének biztosítása érdekében felkérem az igen tisztelt lelkész karf, hogy ez alkalommal is, a legalkalmasabbnak látszó módon buzdítsák híveiket a jegyzésben való minél tömegesebb és nagyobb arányú részvételre.

Atyafiságos szeretettel

Debreczen, 1917 november 14.

Dr. Baltazár Dezső,
püspök.

Pályázati hirdetés.

A hegyközszenmiklósi református egyház presbiteriuma pályázatot hirdet az üresedésben levő II-ik tanítói állásra.

Fizetés: az egyház pénztárából 100, azaz Egyszáz korona.

Modern új lakás kerttel és az államtól a törvényes fizetés kiegészítés.

Kötelessége: I—II. vegyes osztály tanítása, irodai segédkezés, esetleg a kántor akadályoztatása esetén annak helyettesítése.

Pályázhatnak okl. református vallású tanítók és tanítónők. Pályázati határidő december 15. Az állás választás után azonnal elfoglalandó.

Pályázatok a hegyközszenmiklósi református lelkészi hivatalhoz címzendők.

Hegyközszenmiklós, 1917 november 11.

Református presbiterium.

A tiszántúli refermátus egyházkerület püspöke.

7341—1917.

Pályázati hirdetés.

A boldog emlékezetű Hegyi Mihályné menyasszonyi hozomány céljaira tett alapítványból az 1917. évben két 400—400 koronás segély lévén kiadható, annak elnyerésére pályázatot hirdetek. Ebben az évben felvételre jogosultak Debreczen városban született szegényebb sorsú, protestáns vallású művelt családok leánygyermekai. Felhívom az igényjogosultakat, hogy születési bizonyítvánnyal felszerelt kérvényeket a püspöki hivatal irodájában folyó évi december hó 16. napjáig nyujtsák be. A segély a felvétel után az egyházi házassági esketési bizonyítvány felmutatására lesz kiutalványozva az egyházkerületi pénztárból.

Debreczen, 1917 november 16.

Dr. Baltazár Dezső,
püspök

Segédlelkészt keresek; fizetése teljes ellátás (mosás kivételével) és havi 80 korona.

Orosháza, 1917 november 20.

Kiss László,
református lelkész.

Pályázat.

A gyomai református egyház pályázatot hirdet egy tanítói állásra. Javadalom 1384 korona, lakás és kert. A kertben levő gyümölcsfák megváltásába 30 koronát fizet a megválasztott. Pályázhatnak református vallású, okleveles tanítók és tanítónők. Pályázati határidő 1917 december 10. Pályázatok alulírott nál adandók be.

Répas Pál,
iskolaszéki elnök.

Pályázat.

A hajdunánási református iskolaszék pályázatot hirdet egy helyettes tanítói állásra.

Fizetése: havonta 100 korona: az államtól megnyerendő pótlék.

Pályázhatnak okleveles tanítók és tanítónők, valamint óvónők.

Kötelessége: a reábízott osztály vezetése osztott iskolában.

Pályázati kérvények december hó 9-ig küldendők be. Az állás azonnal elfoglalandó.

Hajdunánás, 1917 november 15.

1—2

Református iskolaszék.

Reformációi jubileumi ujdonságok!

Ünnepi hangok költemények a reformáció világából...

Irta: **Baja Mihály.**

Ára 1 kor. Portóra 10 fill. küldendő.

A magyar reformáció könyve

Szerkesztette: **S. Szabó József**

41 képpel. Ára 2 K 40 fill. Portóra 20 fill. küldendő.

Emlékkönyv a reformáció 400 éves jubileumára

Szerkesztette: **URAY SÁNDOR.**

28 képpel. Ára 3 K 60 fill. Portóra 20 fill. küldendő. Minden egyforma könyvből megrendelt **10 példányra egyingyenpéldánnyal** szolgálunk.

Kaphatók:

Hegedüs és Sándor

prot. irodalmi könyvkiadóhivatala **Debreczen.**

A „HANGYA”

a Magyar Gazdaszövetség fogyasztási és értékesítő szövetkezete bármely községbe költségmentesen küldi ki megbízottját, ahol fogyasztási és értékesítő szövetkezetet akarnak szervezni. Mielőtt a mozgalmat megindítanák, forduljanak a kezdeményezők útbaigazításért a „Hangya” igazgatóságához: Budapest, IX. Közraktár-utca 34. sz. A „Hangya” kötelékébe jelenleg 1550 szövetkezet tartozik, 78 millió korona évi forgalommal.

Földművelő népünk erkölcsi emelkedésének és vagyoni gyarapodásának legbiztosabb eszköze a gazdasági szervezkedés. A termelés fejlesztése, az értékesítés kedvezőbbé tétele, a háztartási és gazdasági szükségletek jutányosabb beszerzése csak fogyasztási és értékesítő szövetkezetek útján érhető el.